

da v ta zvezek niso prišli kritični spisi iz »Napreja«, ker se je urednik menda odločil, da izda spise iz »Napreja« skupno in ne deljeno po posameznih kategorijah. Tako v tem zvezku zaman iščeš Levstikovih formulacij o problemu slovenskega knjižnega jezika in ilirizma, katere je napisal v »Napreju« (Odgovor odprtemu pismu, Še nekaj v zadevah »odprtega pisma«). Tudi formulacije istega problema iz leta 1867 v tej knjigi nimamo, ker bo spis »Mej ali med?« (SG 1. in 15. febr. 1867.) prišel med jezikoslovne spise.

Glede na razporeditev objavljenih spisov ne vem, zakaj je »Nekoliko težjih reči v Prešernu« prišlo pred »Napake« in ne šele med gradivo za kritiko o Koseskem in »Berilo o slovenski književnosti«, kamor po kronološkem redu spada.

Od malih podrobnosti naj omenim: trditev, da je Levstik svojo kritično metodo »nalašč skrojil za Koseskega in njegovo pesem«, ne drži. Da je ta metoda najbolj ustrezala Levstikovemu analitičnemu in realističnemu duhu, uvidimo že iz tega, da je po isti metodi istodobno tedaj tolmačil in pretresal tudi Prešernovo pesem. — Popravek teksta na str. 349. (469.) se mi zdi pravilen (»s katerim se je treba pogajati ali pa — odhajati!« nam. »v katerim se je treba poganjati ali pa — odhajati!«); še vedno mi pa ni jasno, kakšen je »v srebru izvaljen meč« (str. 42.), kar je Slodnjak popravil iz prvotnega »izvalen«. Dalje ne vem, ali spada beseda »vzmosti« na str. 43. med tiskovne pogoške, ali v — »Slovarček manj znanih besed«, kjer je ni dobiti. Na 339. je treba namesto »zgramájene« čitati pač »zgromájene« (ptcp. pf. pass. od zgramaditi); V Levstikovi trditvi na str. 100., da je v sonetu Matevžu Langusu »vtisnjeni« namesto »vtisnjene« »gotovo tiskarjeva pomota«, bi bilo treba zadaj opombe, da je Levstik v zmoti: saj je »vtisnjeni« atribut k »sled« in ne h glôrje! — Tudi brez tiskovnih pogoškov knjiga ni; prim.: na str. 255 postestrima; na str. 436 mora stait v opombi k str. 266: »Prim. opazke k str. 223« in ne 233; na str. 477 stoji: »Pesmi, zložil Matija Kračmanov Valjavec 1858« nam. 1855 itd. Vse to pa seveda bistveno ne zmanjšuje vrednosti Slodnjakovega dela. Janez Logar

Slovenski biografski leksikon. Ureju je Franc Ksaver Lukman s sodelovanjem uredniškega odbora. Peti zvezek. Maas—Mrkun. V Ljubljani, 1933. Najznamenitejše naše slovstveno in kulturno zgodovinsko delo krepko napreduje. Tudi peti zvezek, ki je že poleti prišel na svetlo, je ohranil pomembnost in odlike, ki sem jih bil naštel pri oceni četrtega zvezka. Že dolgo ni bilo pri Slovencih podobnega napona znanstvenih sil, kakršnega je zdaj sprožilo izdajanje našega leksikona. Preko trideset mož koplje v prepadih izgubljenega časa in spravlja na beli dan osebnosti in dejanja slovenske preteklosti. Narodu v spomin in opomin!

Vsakdo ve, da tako kolektivno delo ne more roditi popolnoma vlite podobe. Znanstveni delavci v pogreznjenih plasteh naše zgodovine niso arheologi, ki bi dvigali že izklesane kipe in zvezane stavbe, zgodovina je bolj neusmiljena nego sleherna zemeljska katastrofa: umiranje in porajanje kulturnih rodov, vzrast in prerast gospodarskih in političnih oblik, borba novine in starine ne zasuje samo tega, kar se je preživelo, temveč celo to preobličti in izmaliči.

In obujevavci preteklosti nehote morajo hraniti Lazarje, ki so jih prebudili v novo življenje v zgodovini, s svojo krvjo in s svojim duhom. Zato je razumljivo, zakaj imajo zgodovinske osebnosti skoraj toliko obrazov, kolikor je resnih zgodovinarjev.

Ta neenotnost se jarko razodeva zlasti pri takem skupnem zgodovinskem delu, kakor je naš leksikon. Mikavno in poučno je primerjati, kaj zanima tega kaj onega na tej ali oni zgodovinski osebnosti. Skoraj brez izjeme — vsi so preveč prepričani, da je v čim popolnejšem naštevanju življenjskih in delovnih podatkov — ključ v človekovo osebnost. Mislim, da bi živahneje in polneje pisani članki, ki bi seveda morali biti tudi zvesti zgodovinski resnici, koristili leksikonu in njegovim bralcem več kakor pa nekateri »presuhi« in s podatki prenatrpani sestavki. Kajti dandanes je krepka apologija potrebnejša nego še tako popolna filologija, ki je v biografskih delih vendarle podobna ostrejšju brez slamnate ali opečne odeje.

Ne glede na ta pomislek, ki morda z vidika našega biografskega leksikona ni niti upravičen, so se mi zdele vredne občega premišljevanja te-le malenkosti iz petega zvezka:

V Ušeničnikovem članku o Mahničju nisem mogel razumeti tega-le odstavka: »potem se je obrnil proti Stritarju, izredno sicer pohvalil njegovo kritično in literarno delo v formalnem in jezikovnem oziru, toda v »eni reči« da ne more z njim, v »glavnih načelih«: njegov idealizem in schopenhauerjanski pesimizem da je nekrščanski in njegovi nazori o spolni ljubezni zmotni«. Do sèm sem razumel, toda zdaj sledi: »V (1.) Dodatku je pokazal na isti nekrščanski pesimizem v Gregorčičevih Poezijah, zlasti v »Človeka nikar«, tu je našel celo Stritarjev panteistični fatalizem« (str. 7). Ali je to res samo referat o Mahničevih pogledih na Stritarjevo in Gregorčičevo poezijo? Ali ni odstavek napisan tako, da bravca moti, kajti tudi navidezna kritika teh nazorov na 11. strani je podana tako, da človek ne ve, kaj bi rekel o njej. Dandanes menda vendar nihče ne dvomi, da se je v tem Mahnič motil? Zgodovina človeške umetnosti pred krščanstvom in v krščanstvu dokazuje, da prava umetnost more biti verska, nikdar pa ni protiverska zadeva, kajti njeni zakoni so estetskega značaja. Da se je Mahnič zelo motil, nam priča to, da je sicer navidez razbil Stritarja in Gregorčiča (v resnici je storil to že Levstik in pozneje slovenska moderna), toda tudi katoliška struja se je priborila do umetnostnih del v našem slovstvu šele takrat, ko je Mahničeve estetske nazore — zavrgla. Mahnič je bil, je in bo velik problem v našem narodnem življenju. V dobrem in v slabem. In to bi moral njegov življenjepisec razložiti, ne pa da se je skrila za besede svojega avtorja oziroma za preuranjene sodbe drugih.

V Kidričevem članku o Malavašičju na str. 33 beremo, da je Kranjska čbelica — »Čopova ustanova«. Iz stavka zopet ne moreš razumeti, ali je to Malavašičeva ali Kidričeva trditev (jaz vem, da je Malavašičeva, ker sem pogledal v Jordanove Letopise [Jahrbücher]), vendar se mi zdi tu potrebna jasna beseda, kajti na dveh mestih je do zdaj S. B. L. trdil, da je Čbelica Kastelčeva ustanova: v Čopovi in Kastelčevi biografiji. Kako je torej s to rečjo? Resnica je najbrže ta, da je Kastelic zunanji ustanovitelj Čbelice,

duhovni pa je nedvomno — Čop. In od kod ve Malavašič, da je Veselov psevdonim Koseski (Kasecki je očitvidno tiskovna pomota), predno je sploh neka pesem izšla pod tem literarnim imenom? Zanimiva uganka!

H Koblarjevemu članku o Valentinu Mandelcu treba pristaviti, da je izgubljen zadnji zvezek Vaj, ki so ga spisali Vajevci od »konca mesca svečana« 1855. l. pa do 18. junija t. l. Ker se Koblar izraža skoraj tako, kakor da ne bi Mandelc spesnil nobene originalne pesmi, naj tukaj ponatisnem lep sonet, ki ga je spisal, ko je poslovenil prvi del Fausta. Prepisal sem ga iz Mandelčeve beležnice, ki je shranjena v Drž. muzeju v Ljubljani. Glasi se:

»Na poti, kjer od težkega napora / Zveličar je prelival pot krvavi, / Pognala je, takó legenda pravi, / S podobo muk cvetlica pasiflora. // In rožo porodila je natora, / Ljubezni večni da spomin postavi: / Ko pevec prvi je umrl ljubavi, / Skoz grob je prvo našla rasti zora. // Cvetè pa v eni, kar človeštvo celo / Ljubilo je od nekda in trpelo, / In srež ne bo zamoril je jesenski. // To cvetko v vrt presadil sem slovenski: / Če domovini čast bo in veselje, / Goreče so izpolnjene mi želje.« //

Ker ni doživel, da bi dali na svetlo njegov prevod Fausta, ki se je izgubil, naj vsaj ta njegov sklepni vzdih zagleda beli dan.

Kidričev izredno dokumentiran članek o Marcini je po moji sodbi predolg, s tem seveda nočem reči, da je vrednost nekega članka odvisna od njegovega obsega, oziroma, da se da vedno neko nepombno osebnost tudi v kratkem članku opisati, toda neko razmerje pa mora vendar biti med pomembnostjo neke osebnosti in njeno biografijo. Kidričevi članki so sestavljeni z veliko pridnostjo, in so vredni, da se natisnejo, toda da ne bo takega kričečega nesorazmerja, naj se potrudijo še drugi. Matej Marcina pa res ni bil nič drugega kot »antiprotestantski borec in tarča Trubarjevi satiri«. Za to zasluži v B. leksikonu kratko omenitev in nič več. In zakaj je literarni izmišljotinar Liscow naveden pod svojim psevdonimom?

Kidričev članek o Marmontu je stvar in lep, čeprav se mu pozna, da je pisan z veliko dobrohotnostjo, zlasti to, da resnico, da je bil emigrant Marmont avstrijski plačanec, opisuje z lepo frazo, da se je »okoriščal z dobrim spominom, ki ga je ostavil v Iliriji«, je smešno. Tolike pietete Francozom za Ilirijo vendarle nismo dolžni!

Menda je res vsak biograf nekoliko zaljubljen v svojega »junaka«, kajti tudi dr. Šlebinger se trudi, da bi sicer zaslužnega nabiravca gradiva za slovensko literarno zgodovino Josipa Marna opravičil, češ, da »ni bil esteta«, ko se je z jedko zajedljivostjo bojeval zoper mladoslovensko poezijo. Seveda »ni bil esteta«, zato pa bi naj o estetskih stvareh molčal in nabiral gradivo ter pisal svoje politične in jezikoslovne razprave. Del njegove korespondence hranijo v Matičnem arhivu.

Glomarjev sestavek o Mastalieru in Tominčev o Matturelliju sta odveč.

V Koblarjevem članku o Ivanu Mazovcu je treba popraviti to: Mazovec ni spisal »uvoda v Dostojevskega »Zločin in kazen«, temveč v roman »Ponižani in razžaljeni«, ki je res izšel v IV. zvezku Leposlovne knjižnice (1907), Zločin in kazen pa je izdal Bamberg (1908) brez uvoda.

Vsega priznanja pa je vreden Koblarjev članek o pesniku A. Medvedu. To je prva resna podoba tega velikega in po krivici pozabljenega pesnika! Koblar jo je izdelal na temelju pesnikove zapuščine in vse v poštev prihajajoče literature.

K Tominškovemu sestavku o Mencingerju je omembe vredno, da je pesem V spomin Prešernu, ki je izšla v Bleiweisovem Koledarčku 1856. l. (ne 1858. l.) na str. 67.—69. ter jo je podpisal neki Jankomir prva verzija Stritarjeve alegorije: Sreča, poezija in Preširen. Kdo jo je torej spesnil: Mencinger ali Stritar?

Kolaričev članek o Metelku je lep, škoda da ni Metelka orisal tudi kot človeka in učitelja. O tem je zanimivo gradivo v Trdinovih Predavanjih o slovenskem slovstvu. (Rokopis v Drž. knjižnici v Lj. Ms. 593, str. 123—125.)

Izvajanja istega sotrudnika o Miklošiču so zasnovana preozko. Iz Miklošičevega životopisa bi se moral človek poučiti tudi o velikem dvigu slavistike v 19. stoletju, o nastajanju posameznih filoloških šol, o znanstvenih bojih i. t. d. Tudi Miklošičeve zasluge za stvoritev slovenskega književnega jezika so preskopo orisane.

Zato pa je filozofski posebnost Mislej opisan s tako podrobnostjo, kakor bi bil kaj več nego zapozneli srednjevečnej, ki se v racionalizmu prosvetljenstva oklepa matematike, s katero hoče izraziti svoje meglene misli.

Pomisleki, katere sem naštel o petem zvezku S. B. L., so tako malenkostni, da izginejo docela, če se zamislimo in spomnimo, da je naš leksikon šele prvi poskus, leksikonsko obdelati slovensko preteklost. Izrazil sem jih zato, da bi urednik in sotrudniki v dodatkih temna mesta pojasnili ter maloštevilne pomote popravili, in ne da bi jih ozlovoljal, ker spoštujem njihovo delo. Žal, da je potrebno danes pri nas spet to poudarjati. Anton Slodnjak

Fr an Šuklje: **Sodobniki**, mali in veliki. Založba »Saturn«, Ljubljana 1933, str. 344.

V treh knjigah »Spominov« nam je Fr. Šuklje, sam oblikovavec našega političnega in kulturnega življenja, vsekakor pa njegova najbolj kritična priča, odkril svoje doživljanje in delo ter nam z lastnimi nazori in dokazi opravičil svojo burno življenjsko pot. Naj tej poti srečamo mnogo podob, ki jim je temperamentni zgodovinar z ostrimi polemičnimi črtami narisal obraze in duše. Čeprav pogrešamo v njih zadnje svobodnosti in človeške neposrednosti, so nam te knjige tehten zgodovinski dokument. »Sodobniki« pa so bolj lehkotni, v lepi kramljajoči besedi obnovljeni spomini, ki marsikako stran prejšnjih knjig dopolnjujejo in tudi pogloblje. Skoraj bi dejal, da so bolj neposredni kot »Spomini«, ker ti sodobniki, niti mali niti veliki niso s študijem zgrajene podobe, nikaki problemi, ampak večinoma ljudje, kakor se z njimi zvežemo v življenju, včasih mimogrede ali pa za vselej, in žive z nami kot skriti del nas samih.

Fr. Šuklje pa ima poleg dobrega spomina tudi dobro pero, da zna vse, kar sta mu sprožila domislek ali knjiga, preliti v neposredno doživetje. Tako se »Sodobniki« bero kot življenjepisna povest, v kateri nam je pisatelj na široko razgrnil stare slovenske idile. V teh idilah, polnih drobnih dogodkov,